

MATERIAŁY CZESŁAWA KANAFOJSKIEGO
(1898-1981)
(III-251)

Czesław Jerzy Kanafojski, syn Stefana i Józefiny z Godlewskich urodził się w Kozłowiec na Ukrainie 22 marca 1898 roku.

Szkołę średnią ukończył w 1916 r. w Winnicy, następnie studiował na Wydziale Mechanicznym w Wyższej Szkole Technicznej (Politechnika) w Moskwie. W 1918 roku powrócił do kraju i w listopadzie wstąpił jako ochotnik do wojska polskiego. Był uczestnikiem wojny 1919 – 1920, odznaczony został Krzyżem Walecznych.

Po wystąpieniu z wojska w 1922 r. ponownie rozpoczął studia na Wydziale Mechanicznym (Oddział Konstrukcyjny) Politechniki Lwowskiej, które ukończył w 1928 r.

Od 1927 r. pełnił obowiązki starszego asystenta przy Katedrze Maszynoznawstwa Rolniczego na Wydziale Rolniczo – Leśnym Politechniki Lwowskiej w ośrodku w Dublanach. W latach 1929 – 1931 odbył rolnicze studia uzupełniające na Wydziale Rolniczo – Leśnym Politechniki Lwowskiej.

W 1932 r. uzyskał doktorat nauk rolniczych na Wydziale Rolniczym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW) w Warszawie na podstawie pracy pt. *Przyczynek do laboratoryjnych badań odkształcenia oporów gleby wywołanych działaniem ostróg ciągowki*.

W 1934 r. Czesław Kanafojski habilitował się na podstawie rozprawy pt. *Przyczynek do poznania zjawisk zachodzących podczas młocki bębniami cepowymi* na Wydziale Rolniczym SGGW. Swoją habilitację przeniósł do Katedry Maszynoznawstwa Rolniczego Politechniki Lwowskiej. Od 1938 roku był docentem maszynoznawstwa na Wydziale Rolniczo – Leśnym Politechniki Lwowskiej. W 1937 r. jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej wyjechał do Niemiec, Francji i Austrii w celach naukowo – badawczych. W 1938 r. Czesław Kanafojski zorganizował pierwszą w Polsce stację doświadczalną maszyn rolniczych przy Katedrze Maszynoznawstwa Rolniczego Politechnik Lwowskiej i rozpoczął badania nad ciągnikami rolniczymi.

Senat i Ogólne Zebranie Profesorów Politechniki Lwowskiej w 1939 r. przedstawiło jego kandydaturę na profesora nadzwyczajnego. Po wkroczeniu Armii Czerwonej do Lwowa 1939 r. Czesław Kanafojski został zatwierdzony jako profesor i kierownik Katedry Maszynoznawstwa Rolniczego Politechniki. W okresie okupacji niemieckiej prowadził kurs traktorzystów, początkowo na Wydziale Rolniczo – Lasowym Politechniki w ośrodku w Dublanach k. Lwowa, a następnie w Podzamczu k. Chęcín.

Po wojnie w 1945 r. podjął pracę w SGGW. W roku 1946 został mianowany tamże profesorem nadzwyczajnym mechaniki i maszynoznawstwa rolniczego, a od r. 1951 był profesorem nadzwyczajnym Politechniki Warszawskiej, od roku 1954 – profesorem zwyczajnym.

Czesław Kanafojski zorganizował szereg wydziałów, katedr i stacji poświęconych dziedzinie mechanizacji rolnictwa. I tak zorganizował w roku 1945 Katedrę Maszynoznawstwa Rolniczego SGGW, powołując przy niej w roku 1946 Stację doświadczalną ciągników i maszyn rolniczych, w okresie późniejszym przekształconego w Instytut Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa w Warszawie, którego był wieloletnim dyrektorem (1950 – 1968).

W 1946 r. zorganizował Katedrę Budowy Maszyn Rolniczych na Wydziale Mechanicznym Politechniki Wrocławskiej i Katedrę Maszynoznawstwa Rolniczego Wydziału Rolniczego Uniwersytetu we Wrocławiu. W 1950 r. Czesław Kanafojski na zlecenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego zorganizował Wydział Agromechaniczny Politechniki Warszawskiej. W r. 1957 przeorganizował w/w. Wydział na Wydział Maszyn i Urządzeń Rolniczych. Był dziekanem w/w. Wydziałów w latach 1951 – 1952, 1952 – 1953, 1956 –

1957 i 1959 – 1960 oraz jednocześnie pełnił funkcję kierownika Katedry Maszyn Rolniczych. Ponadto w roku 1953 zorganizował sekcję Maszyn Rolniczych przy Komitecie Budowy Maszyn PAN i kierował jej pracami.

Czesław Kanafojski był członkiem TNW (od 1949 roku), następnie członkiem korespondentem PAN w 1952 r., zaś w 1961 r. został wybrany członkiem rzeczywistym PAN. W latach 1960 – 1962 wchodził w skład Prezydium PAN. W 1957 r. został powołany na członka Akademii Nauk Rolniczych w NRD.

Czesław Kanafojski był autorem szeregu prac naukowych z zakresu maszynoznawstwa rolniczego m.in. *Odształcenie podłoża pod wpływem kół ciągnikowych* (1938), *Maszyny do zbioru ziemiopłodów* (1972) oraz *Teoria i konstrukcja maszyn rolniczych* (1972).

W uznaniu zasług w dziedzinie rozwoju mechanizacji rolnictwa oraz organizacji nauki w Polsce został odznaczony Orderem Sztandaru Pracy II klasy, Krzyżem Oficerskim Odrodzenia Polski. Był laureatem naukowej nagrody państwowej I stopnia (1950 r.).

Profesor Czesław Kanafojski zmarł w Warszawie 5 lutego 1981 r. i został pochowany na Cmentarzu Komunalnym na Powązkach.

Spuściznę archiwalną Czesława Kanafojskiego otrzymało Archiwum PAN w darze od żony Janiny Kanafojskiej w roku 1982 i w roku 1983. Rozmiary spuścizny wynosiły około 0,36 m.b. Prace porządkowe nad spuścizną Czesława Kanafojskiego przeprowadzili w r.1987 studenci Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego – Roman Wojno i Grzegorz Milewski, odbywający praktykę w Archiwum PAN pod kierunkiem mgr Józefa Mizikowskiego. W trakcie porządkowania materiały zostały podzielone na 5 grup.

W grupie I znajdują się materiały twórczości naukowej, w której wyodrębniono 3 podgrupy: prace i artykuły, wykłady i materiały warsztatowe. Pierwsza obejmuje prace i artykuły ułożone w porządku chronologicznym alfabetycznym. Materiały tej podgrupy stanowią prace i artykuły dotyczące teorii i konstrukcji maszyn rolniczych i mechanizacji rolnictwa oraz znaczenia techniki rolniczej dla zwiększenia wydajności pracy w rolnictwie. Na kolejną podgrupę składają się wykłady z zakresu techniki rolniczej. Materiały warsztatowe to wypisy i notatki z literatury obcej dotyczące mechanizacji rolnictwa.

W grupie II są materiały działalności zawodowej, znajdują się m.in. opinie dotyczące potrzeb i kierunków badań naukowych z dziedziny maszyn rolniczych (j.a. 18) oraz korespondencja z wydawnictwami dotyczącymi publikacji prac twórcy spuścizny (j. a.19 i 20).

W spuściznie brak jest materiałów biograficznych C. Kanafojskiego.

Grupa III to korespondencja wpływająca, która ułożono w porządku alfabetycznym i zaopatrzone w aneks. Na uwagę zasługują listy profesora M. Bekkera współtwórcy amerykańskiego pojazdu księżycowego do twórcy spuścizny.

W grupie IV są materiały o twórcy spuścizny znajdują się recenzje dotyczące prac C. Kanafojskiego jak *Narzędzia i maszyny rolnicze* i *Teoria i konstrukcja maszyn rolniczych* (j.a. 23).

Zespół zamyka grupa V obejmująca materiały obce zawierające pracę Le Chanh Y *Badania omiotu wibracyjnego zespołem mlódczym*.

W Archiwum PAN materiały Czesława Kanafojskiego opatrzone sygnaturą III – 251. Inwentarz składa się z 24 jednostek i zaopatrzone jest w 1 aneks.

Źródła i bibliografia

1. „*Minerwa Polska*” – kartoteka uczonych polskich (1946 – 1950), Archiwum PAN
2. *Księga pamiątkowa SGGW*, Warszawa 1936.
3. *Księga pamiątkowa SGGW, 1906 – 1956, t. I – II*, Warszawa 1956.
4. *Program Politechniki na rok 1938 – 1939*, Lwów 1938.
5. *SGGW, Skład osobowy i spis wykładów na rok akademicki 1945 – 1946*.
6. Martini Z., *Czesław Kanafojski „Nauka Polska”*, nr 4.
7. *Politechnika Warszawska 1915 – 1965*, Warszawa 1965.
8. *Członkowie PAN, Informator, 1979*.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	Pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1 - 17
A. Prace i artykuły	1 -15
B. Wykłady	16
C. Materiały warsztatowe	17
II. Materiały działalności naukowej	18 - 21
III. Korespondencja	22
IV. Materiały o twórcy spuścizny	23
V. Materiały obce	24
Aneks	1

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Prace i artykuły

1. *Określenie jednostkowych ciężarów maszyn rolniczych*
Artykuł
1971, masz., l., k. 9
2. *Uwagi o nazewnictwie w maszynach rolniczych*
Artykuł
1972, masz., l., k. 4
3. *Krytyczna ocena dotychczasowych urzędzeń wskazujących straty wymłóconych ziaren w kombajnach zbożowych (wg. Niemieckich doświadczeń)*
Artykuł
1973, masz., k., l., 6
4. *Początki mechanizacji rolnictwa w wyzwolonej Polsce po 2 – ej wojnie światowej*
Artykuł
1974, masz., k., l., 10
5. *Teoria i konstrukcja maszyn rolniczych*
Praca, „Wydz. I”, rozdział 1 – 2
Ok. 1976, masz., l., k.147
6. Jw.
Fragmenty tekstu do II wydania, rozdział 7 – 11
Ok. 1976, masz., l., k. 267

7. Jw.
Fragmenty tekstu do II wydania
Ok. 1976, rkp., masz., l., k. 411
8. Jw.
Rysunki i wykresy techniczne, przeznaczone do II wydania
Ok. 1976, l., k. 85
9. *Główne kierunki i warunki rozwoju mechanizacji polskiego rolnictwa*
Artykuł
B.d., masz., l., k. 10
10. Maszyny i urządzenia rolnicze
Hasła do Małej Encyklopedii PWN
B.d., masz., l., k. 11
11. *Krytyczna ocena aktualnego stanu nauki z zakresu techniki rolniczej oraz zarys wytycznych na lata 1971 – 1975*
Artykuł, 2 egz.
B.d., masz., l., k. 54
12. *Moja współpraca z fabryką siewników „Kraj” w Kutnie*
Artykuł
B.d., masz., l., k. 5
13. *Niektóre możliwości zwiększające wydajność kombajnów zbożowych*
Artykuł
B.d., masz., l., k. 14
14. *Przyspieszenie prac w rolnictwie jako jeden z głównych warunków zwiększania ich wydajności*
Artykuł
B.d., rkp., l., k. 8
15. *Znaczenie techniki rolniczej dla zwiększenia wydajności pracy*
Artykuł
B.d., masz., l., k. 10

B. Wykłady

16. Technika rolnicza
Wykłady, szkice, rysunki, przezrocza
B.d., rkp., l., k. 188

C. Materiały warsztatowe

17. Mechanizacja rolnictwa
Wypisy i notatki z literatury
B.d., rkp., l., k. 100

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ZAWODOWEJ

18. Potrzeby i kierunki badań naukowych dotyczące maszyn rolniczych
Opinie C. K. przedłożona m.in. v – premierowi W. Jagielskiemu i sekretarzowi
Wydziału IV PAN M. Nałęczowi
1972 – 1973, b.d., rkp., masz., l., k. 25
19. Veb Verlag Technik.
Korespondencja dotycząca wydania podręcznika pt. *Maszyny do zbiorów
ziemiopłodów*
1970 – 1974, rkp., masz., j. niem., l., k. 48
20. Agencja Autorska, Centrum Informacji Naukowo – Technicznej i Ekonomicznej, Veb
Verlag Technik
Korespondencja dotycząca wydania podręcznika pt. *Teoria i konstrukcja maszyn
rolniczych*
1970 – 1975, rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 49
21. Tadeusz Karnowski
Opinie o działalności i dorobku naukowym
Ok. 1968, masz., l., k. 4

III. KORESPONDENCJA

22. Osoby i instytucje A-Z
Korespondencja wpływająca
1961 – 1979, masz., l., k. 119, zob. aneks 1.

IV. MATERIAŁY O TWÓRCY ZESPOŁU

23. Strojirenstvi, *Narzędzia i maszyny rolnicze, T. 3*
Pabis S., Powierża L., *Teoria i konstrukcja maszyn rolniczych*
2 recenzje prac C. K.
1963, b.d., masz., l., k. 3

V. MATERIAŁY OBCE

24. Le Chanh Y., *Badania omiotu wibracyjnym zespołem młócącym*
Praca
Ok. 1973, rkp., l., k. 28

ANEKS 1

J. 22. Osoby i instytucje A-Z		
Akademischer Verein Hitte E. V. Hauptschrifteilung	1968	1. 1
Bekker Mieczysław G.	1972 – 1978	1. 3
Budapesti Muszaki Egyetem	B.d.	1. 1
Carliev M.	1973	1. 1

Centre National d' Etudes et d'Experimentation de Machinisme Agricole	b.d.	1. 2
Deutsche Akademie der Landwirtschaftswissenschaften zu Berlin	1971 – 1972	1. 3
Fahr Walter	1961 – 1974	1. 3
Feiffer Peter	1973 – 1975	1. 3
Gallwitz Karl	1973	1. 1
Gebr. Class Maschinenfabrik	1968	1. 2
Groszkowski Janusz	1961	1. 1
Institut für Landmaschinen	1968 – 1977	1. 8
Institut für Landmaschinenforschung	1972 – 1977	1. 5
Institut für Landtechnik	1961 – 1976	1. 6
Institut für Landwirtschaftliches Maschinen und Bauwesen	1961	1. 1
Instituto di meccanica Agraria Universita di Bologna	1974, 1975	1. 2
Instituto do Meccanica Agraria Universita di Perugia	1974	1. 1
Iven W.	1965	1. 1
Jenisch H. Karl	1973	1. 1
Lechoczky Laszlo	1974	1. 1
Machowiak Włodzimierz	1977	1. 1
Maschinenfabrik Hahr	1973	1. 2
Massey – Ferguson GMBH	1978	1. 1
Ministerstwo Rolnictwa Stanów Zjednoczonych Urząd d/s. Badań Naukowych w Rolnictwie	1971 – 1972	1. 3
Men of Achievement	b.d.	1. 1
Michigan State University	1972, 1977	1. 2
Moreira Claudio Alves	1974 – 1979	1. 3
National Institute of Agricultural Engineering	1961, 1975	1. 2
Polska Agencja „Interpress”	1979	1. 1
Polska Akademia Nauk Sekretarz Naukowy	1972	1. 1
Polska Akademia Nauk Sekretarz Wydz. IV	1974 – 1977	1. 2
Rosgger Sylvester	1977	1. 1
Rostowskiy Institut Sielskochozjajstviennogo Maszynostrojenija	1972 – 1975	1. 3
Science American Association for the Advancement of Science	B.d.	1. 1
Stefanowski Bohdan	1961	1. 1
Stowarzyszenie Inżynierów Mechaników Polskich, Zarząd Główny	B.d.	1. 1
The Soka Gakkai	1978	1. 2
Technion Israel Institute of Technology	1962	1. 1
United State’s Departament of Agriculture	1970 – 1977	1. 9
University Kamagata	1973, 1977	1. 2
University of Guelph	1977	1. 1
Universität Hohenheim	1974 – 1978	1. 6
Vanhoegaerden R.	1971	1. 1
Who's Who in the World	B.d.	1. 1
Wiertsema P.	1961	1. 1
Zumbach Witold	1961	1. 1